

de, hvad en sådan forholdvis banal sammenstilling af gensidigt kontrollerede materiale kunne føre til – ved siden af de mere vidtløftige (og kortlivede?) tolkninger og teorier, som givetvis også kommer ud af et sådant projekt.

I øvrigt kan man i bogen læse en klar, logisk gendrivning af de aldersstegne teorier om, at der engang har eksisteret et ur-indoeuropæisk folk, som talte det sprog, hvorfra alle indoeuropæiske sprog stammer, og som dyrkede en ur-indoeuropæisk religion, hvorfra de indoeuropæiske talende folkeslags senere religioner stammer. Dermed mistede anmelderen endnu en stump af sin børnelærdom.

Anders Bøgh

Birgit Sawyer: *Kvinnor och familj i det forn- och medeltida Skandinavien* (Viktoria Bokförlag, 1992). 112 s.

Formålet med denne bog er især at sammenfatte en del af den efterhånden ret betydelige forskning vedrørende eller af relevans for kvinders situation i de nordiske samfund i middelalder og vikingetid og at forsøge at sætte nogle af de mange punktstudier ind i en sammenhæng. Vægten lægges på vikingetid, tidlig og høj middelalder, mens senmiddelalderlige forhold, herunder forhold i byerne spiller en mindre rolle. Bogen er skrevet med henblik på anvendelse i undervisning og studiekredse.

I forhold til Grethe Jacobsens forsøg på at gøre noget lignende for Danmarks vedkommende fra 1986 bemærkes en langt mere nuanceret holdning til spørgsmålet om kvindernes stilling: Middelalderen gøres ikke til en guldalder for kvinderne, ej heller den førkristne vikingetid. Spørgsmålene diskuteres med mange pro'er og contra'er, uden at særlig håndfaste konklusioner nås.

Bogen bygger i hovedsagen på, hvad

der kan sluttes fra indskrifter på runestene, lovtekster og højmiddelalderens litterære tekster, herunder i høj grad de islandske. Som det hører sig til i en introduktion starter forfatteren da med at diskutere kildematerialet og dets anvendelsesmuligheder. Her bemærker man sig en langt mere skeptisk holdning overfor mulighederne af at drage slutninger fra det litterære materiale og lovteksterne end overfor mulighederne af at drage vidtgående slutninger fra runesten.

En af de mere besynderlige konsekvenser af dette sidste er, at forfatteren mener ud fra runesten og gravpladser at kunne slutte sig til, at der var væsentlig færre kvinder end mænd i vikingetiden. Dette knyttes så sammen med, at vikingerne anså det for legitimt at udsætte 'overflødige' nyfødte børn – altså åbenbart især piger. Hvis det som konsekvens skulle have haft, at forholdet mellem antallet af overlevende brødre og søstre skulle have været 1,5:1, som runestene angiveligt viser, må vi tro, at der er foregået et drastisk fald i befolkningstallet i Norden i løbet af vikingetiden. Normalt regnes jo med en kraftig vækst, og ikke, som forfatteren ellers mener, konstans. Så mon ikke, vi snarere må tro, at det ikke har været anset for så vigtigt at få alle kvinder med på runesten og på finere begravelsespladser.

Efter diskussionen af kilderne følger et kapitel om familie og arv. Straks fra starten slås det fast, at der ikke var tale om noget »ättesamhälle«. Senere bliver vi belært om, at ægteskabet »denne allians mellan män och släkter var själva bindemedlet i samhällsbyggnaden« (s. 87). Slægter var altså samfundets grundkategorier, men alligevel bortforklares – med Elsa Sjäholm – nogle af de vigtigste af de elementer i lovene, der viser slægtens betydning i samfundet: Arveret, lovbrydelsespligten (pligten til at tilbyde jord til frænder, før den blev solgt til fremmede) og fordelingen af

drabsbøder. Det kan forekomme inkonsekvent og i øvrigt diskutabelt, og at drabsbødernes fordeling blandt slægtninge skulle skabe retfærdighed mellem arvinger forekommer direkte uforståeligt. Imidlertid er definitionen på et slægtssamfund her, at slægten i et sådant kun regnes i én linie, den fædrene eller den mødrene. Mig forekommer det mere oplysende, hvis et slægtssamfund defineres som et samfund, hvor slægter er samfundets grundkategori – uanset om disse er bilateralt opbyggede. At sådanne kunne stille betydelige koalitioner på benene kan vi se af senmiddelalderlige danske dokumenter i anledning af forlig/afståen fra fejde efter drab (orfjede). Den 27.1355 optræder således 26 danske adelsmænd på den ene side: Hvis de gik i fejde med alle deres folk, kunne de givetvis skabe en betydelig ravage i samfundet. Men ellers får vi i dette kapitel interessante ting at vide om udviklingen i arveret og ægteskabsinstitution. Det kan dog næppe tiltrædes, at kvinders indtræden i klostre kunne føre til, at deres arv forlod slægten (s. 50), idet de mistede retten til at arve ved indtræden i et kloster (hvilket jo så kunne være en begrundelse for at anbringe dem dér). Kapitlet efterfølges af et appendix om den interessante historie om Erik Plovpenings døtre. Problemet med dem var dog ikke så meget medgift i forbindelse med de to som blev gift, men det forhold, at de efter deres faders død havde arvet store mængder gods i Danmark, som man nødigt så i udenlandske fyrsters hænder, hvorfor man udskød arveskiftet og udleveringen af arven så længe som muligt.

Det tredje hovedkapitel hedder »Kvinnor i dikt och verklighet«. Her diskuteres på flere steder den rolle kvinder spiller i den islandske litteratur som de, der hetzer mændene til hævn og fejde, når et drab er sket. Denne rolle spillede kvinder også på Korsika, hvor man

i nyere tid har kunnet tudere slægtsfejder i fuldt flor. En forklaring på fenomenet burde således tage udgangspunkt i slægts-/fejdesamfundet som sådan og ikke i forhold, der er specifikke for samfundet på Island i fristatstiden. Kvinderne var jo bindelede i de bilaterale slægtskoalitioner; de løb i øvrigt ikke samme risiko som mændene for at blive direkte og fatalt fysisk indblandet. Et nærliggende emne i kapitlets sammenhæng er de kvindelige helgener – blandt disse Skt. Margrethe af Roskilde. Hendes skæbne skal dog næppe forklares med, at hun var mere gavmild overfor kirken, end hendes slægtninge brød sig om. Derimod er hun et typisk eksempel på en helgentype, som den berømte franske historiker Georges Duby har behandlet (i festskriftet til R. H. Hilton): Kvinder som blev dræbt af deres ægtemænd. Et uvæsen, som kirken prøvede at bekæmpe ved i en periode at kanonisere en række sådanne kvinder. Dette var ikke nogen acceptabel udvej af kirken forbud mod skilsmisser. Men også dette kapitel rummer mange andre interessante oplysninger og diskussioner.

Sluttelig forsøges en kort sammenligning med kvindernes situation i Vesteuropa.

Denne anmeldelse har især fokuseret på nogle få, efter anmelderens mening, diskutabile punkter. Bogen rummer langt mere end disse, og alt i alt må det hilses velkomment, at vi nu har fået en lettilgængelig oversigt over et emne, som af gode grunde interesserer en hel del af menneskeheden.

Anders Bøgh

Judith Jesch: *Women in the Viking Age*. (The Boydell Press, 1991). 239 s.

Længe har vi ventet på, at en nordisk forsker skulle give sig i kast med den vigtige opgave at analysere kvindens